

Lavinia Valeria LEFTERACHE

DREPT PENAL

PARTEA GENERALĂ

Curs pentru studenții anului II

Ediția a III-a, revăzută și adăugită

Universul Juridic

București

-2011-

Editat de **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Copyright © 2009, 2010, 2011, **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al

S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOTIT DE SEMNĂTURA ȘI
ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICATE PE INTERIORUL
ULTIMEI COPERTE.**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

LEFTERACHE, LAVINIA VALERIA

Drept penal : partea generală : curs pentru studenții

anului II / Lavinia Valeria Lefterache. - Ed. a 3-a, rev. și

adăug. - București : Universul Juridic, 2011

Bibliogr.

ISBN 978-973-127-667-0

343(498)

REDACTIE: tel./fax: **021.314.93.13**
tel.: **0732.320.665**
e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL tel.: **021.314.93.15; 0733.673.555**
DISTRIBUȚIE: fax: **021.314.93.16**
e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

**COMENZI ON-LINE,
CU REDUCERI DE PÂNĂ LA 15%**

ABREVIERI

I. **Tratate, cursuri, monografii citate frecvent**

- Antoni**u – Antoniu, George, *Vinovăția Penală*, ed. a II-a, Ed. Academiei Române, București, 2002
- Bîrsan** – Bîrsan, Corneliu, *Convenția Europeană a Drepturilor Omului, Comentariu pe articole*, vol. I., *Drepturi și libertăți*, Ed. All Beck, București, 2005
- M. Basarab** – Basarab, Matei, *Drept penal, partea generală*, ed. a III-a revăzută și adăugită, Ed. Lumina Lex, București, 2001
- Bulai** – Bulai, Costică; Bulai, Bogdan, *Manual de drept penal. Partea generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2007
- Călin, Tudor** – Călin, Dragoș; Tudor, Georgiana, *Jurisprudența CJCE*, vol. I și vol. II, Ed. C.H. Beck, București, 2006
- Comentariu C. pen.** – *Codul penal*, ed. îngrijită și adnotată de Georgina Bodoroncea, Irina Kuglay, Lavinia Lefterache, Ionuț Matei, Iuliana Nedelcu, Francisca Vasile, Ed. C.H. Beck, Colecția Coduri comentate, București, 2007
- Constituția, comentarii** – *Constituția României revizuită – comentarii și explicații*, coordonatori: Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu. Autori: Dana Apostol Tofan, Flavius A. Baias, Viorel Mihai Ciobanu, Valerian Cioclei, Ioan Condor, Anastasiu Crișu, Ștefan Deaconu, Andrei Popescu, Sorin Popescu, Bianca Selejan-Guțan, Milena Tomescu, Verginia Vedinaș, Ioan Vida, Cristina Zamșa, Ed. C.H. Beck, București, 2008
- Dongoroz** – Dongoroz, Vintilă, *Drept penal* (reeditarea ediției din 1939), Ed. Societății Tempus și Asociația Română de Științe Penale, București, 2000
- Dongoroz I, II** – Dongoroz, Vintilă; Kahane, Siegfried; Oancea, Ion; Fodor, Iosif; Iliescu, Nicoleta; Bulai, Constantin; Stănoiu, Rodica; Roșca, Victor, *Explicații teoretice ale Codului penal român, partea generală*, ed. a II-a, vol. I (2003); vol. II (2003), Ed. Academiei Române, Ed. All Beck, București, 2003
- Jurisprudență** – *Jurisprudența instanței supreme în unificarea practicii judiciare (1969–2008)* ediție îngrijită de Lavinia Lefterache, Iuliana Nedelcu, Francisca Vasile, Ed. Universul Juridic, București, 2008
- Mitrache** – Mitrache, Constantin; Mitrache, Cristian, *Drept penal. Partea generală*, ed. a VI-a, revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2007
- Papadopol I** – Daneș, Ștefan; Papadopol, Vasile, *Individualizarea judiciară a pedepselor*, ed. a II-a, Ed. Juridică, București, 2000
- Papadopol II** – Papadopol, Vasile; Pavel, Doru, *Formele unității infracționale în dreptul penal român*, Casa de editură și presă Șansa, București, 1992
- Streteanu** – Streteanu, Florin, *Tratat de drept penal. Partea generală*, vol. I, Ed. C.H. Beck, București, 2008
- Streteanu, Chiriță** – Florin Streteanu, Radu Chiriță, *Răspunderea penală a persoanei juridice*, ed. a 2-a, Ed. C.H. Beck, București, 2007
- Ștefan, Andreșan** – Ștefan, Tudorel; Andreșan Grigoriu, Beatrice, *Drept comunitar*, Ed. C.H. Beck, București, 2007

II. Baze de date juridice

- Curia – www.curia.europa.eu, site-ul oficial al Curții de Justiție
- portal.just.ro – www.portal.ro, Portalul instanțelor de judecată – bază de date online aparținând Ministerului Justiției
- HUDOC – baza de date Hudoc a Curții Europene a Drepturilor Omului, <http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/Header/Case-Law/HUDOC/HUDOC> + database/www.echr.coe.int, site-ul oficial al Curții Europene a Drepturilor Omului
- www.mpublic.ro – site-ul oficial al Ministerului Public
- www.scj.ro – site-ul oficial al Înaltei Curți de Casație și Justiție

III. Publicații periodice

- AUB – Analele Universității din București
- B. Of. – Buletinul Oficial
- BC – Revista „Buletinul Casației”
- BCA – Revista „Buletinul Curților de Apel”
- B.J. – Buletinul Jurisprudenței
- CDP – Caiete de drept penal
- CJ – Revista „Curierul Judiciar”
- Dreptul – Revista „Dreptul”
- C.P.J. – Culegere de practică judiciară
- Juridica – Revista „Juridica”
- J. Of. – Jurnalul Oficial
- M. Of. – Monitorul Oficial al României, Partea I
- P.R. – Revista „Pandectele Române”
- R.D.P. – Revista de Drept Penal
- R.R.D. – Revista Română de Drept

IV. Instanțe

- C.C. – Curtea Constituțională
- C.A. – Curtea de Apel
- CEDO – Curtea Europeană a Drepturilor Omului
- CEJ – Curtea Europeană de Justiție (Curtea de Justiție a Comunităților Europene)
- Comis. EDO – Comisia Europeană a Drepturilor Omului
- CSJ – Curtea Supremă de Justiție
- ÎCCJ – Înalta Curte de Casație și Justiție
- TS – Tribunalul Suprem
- Trib. – Tribunalul
- Trib. Mun. București – Tribunalul (Municipiului) București
- Trib. jud. – Tribunalul județean
- Jud. – Judecătoria

V. Coduri și alte acte normative

CR	–	Constituția României
C. civ.	–	Codul civil
C. com.	–	Codul comercial
Convenția	–	Convenția Europeană a Drepturilor Omului
C. fam.	–	Codul familiei
C. fisc.	–	Codul fiscal
C. muncii	–	Codul muncii
C. pen.	–	Codul penal
C. proc. civ.	–	Codul de procedură civilă
C. proc. pen.	–	Codul de procedură penală
H.G.	–	Hotărârea Guvernului României
N.C.pen.	–	Noul Cod penal
O.G.	–	Ordonanța Guvernului României
O.U.G.	–	Ordonanța de urgență a Guvernului României
TCE	–	Tratatul Comunității Europene
TUE	–	Tratatul de la Maastricht

VI. Referiri la practică judiciară, denumiri de acte normative, hotărâri judecătorești

alin.	–	alineat
art.	–	articol
c.	–	contra
d.	–	decizie
DÎ	–	Decizie de îndrumare a Plenului Tribunalului Suprem
d.p.	–	decizie penală
par.	–	paragraf
pct.	–	punct
ril	–	recurs în interesul legii
s.p.	–	secție penală
sent.p.	–	sentință penală

CAPITOLUL I

Noțiuni introductive privind dreptul penal

Secțiunea I. DREPTUL PENAL CA RAMURĂ DE DREPT

§1. Noțiune; §2. Obiectul dreptului penal; §3. Necesitatea dreptului penal; §4. Caracterul dreptului penal; §5. Scopul dreptului penal; §6. Noțiunea de politică penală; §7. Raporturile dreptului penal cu celelalte ramuri de drept

Secțiunea a II-a. ȘTIINȚA DREPTULUI PENAL

§1. Noțiune; §2. Obiectul științei dreptului penal; §3. Științele penale

Secțiunea a III-a. PRINCIPALELE ȘCOLI ȘI CURENTE DE POLITICĂ PENALĂ

§1. Relațiile de apărare socială în perspectivă istorică; §2. Doctrina clasică; §3. Doctrina pozitivistă; §4. Sisteme eclecticice; §5. Doctrinile apărării sociale; §6. Codurile penale române. Influența principalelor școli și curente de politică penală (1865-1969); §7. Reflectarea doctrinelor penale în proiectele de coduri penale redactate după anul 2000

Secțiunea a IV-a. PRINCIPIILE FUNDAMENTALE ALE DREPTULUI PENAL

§1. Noțiune; §2. Conținut

Secțiunea a V-a. IZVOARELE DREPTULUI PENAL

§1. Noțiune; §2. Conținut; §3. Analiză

Secțiunea a VI-a. RAPORTURILE JURIDICE PENALE

§1. Noțiune; §2. Structură; §3. Nașterea, modificarea și stingerea raporturilor juridice penale

Secțiunea a VII-a. REZUMAT

Rațiunea spune că legile scrise nu trebuie păstrate neschimbate (...) legea trebuie să dispună absolut într-un mod general, pe când actele omenești reprezintă toate cazurile particulare. Urmarea necesară a lucrului acestuia este că la anumite epoci trebuie schimbate anumite legi (Aristotel, *Politica*, Cartea a II-a)¹.

Pentru ca o pedeapsă să nu devină un act de violență (...) împotriva fiecărui membru al societății, ea trebuie să fie publică, imediată și necesară, cea mai mică cu putință în cazul dat, proporțională cu delictul și stabilă de legi (Cesare Beccaria, *Despre infracțiuni și pedepse*)².

Redactarea legilor nu poate prezenta însă o precizie absolută, datorită caracterului de generalitate al normei (CEDO, *Sunday Times c. Marea Britanie*, 26 aprilie 1979, §49). Imprecizia termenilor unei legi poate fi acoperită de o interpretare constantă realizată de instanțele naționale. Dacă dispoziția legislativă dă naștere la interpretare nu înseamnă că

¹ Aristotel, *Politica*, Cartea a II-a, Ed. IRI, București, 2001, ed. bilingvă; traducere, comentarii și index de Alexander Baumgarten, p. 76.

² Cesare Beccaria, *Despre infracțiuni și pedepse*, Ed. Rosetti, București, 2001, traducere Dora Scarlat, p. 104.

ar avea un caracter imprecis și în consecință ar fi lipsită de calitatea de *lege* (CEDO, *Rotaru c. România*, 4 mai 2004, §56-62). Noțiunea de *droit*, *law* corespunde celei de *lege* (...) ea înglobează atât dreptul de origine legislativă, cât și dreptul de origine jurisprudențială și implică unele condiții calitative, între altele cele ale accesibilității și ale previzibilității.

Funcția decizională acordată instanțelor servește tocmai pentru a îndepărta îndoielile ce ar putea exista în privința interpretării normelor, ținând cont de evoluțiile practicii cotidiene, cu condiția ca rezultatul să fie coerent cu substanța infracțiunii și evident previzibil. (CEDO, *Dragotoniou și Militaru Pidhorni c. României*, 24 mai 2007, §34 și §37).

SECȚIUNEA I

Dreptul penal ca ramură de drept

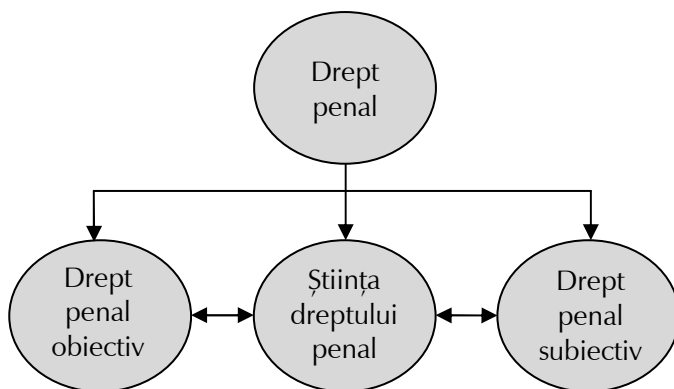
§1. Noțiunea dreptului penal

1. Dreptul și legea. Principalul mijloc de schimbare în societatea modernă este legislația.¹ Dintre toate instrumentele polivalente, legea este probabil, după limbaj, instrumentul care servește în cea mai mare varietate de scopuri umane. Dreptul, în sens de corp de norme obligatorii de comportament, este tot atât de vechi ca și societatea. Spre deosebire de dreptul propriu-zis, apariția legilor este un fenomen relativ târziu în istorie, determinat de necesitatea trasării de frontiere clare între domeniile de liberă utilitate ale fiecăruia. Evoluția și coerența dreptului reprezintă un proces continuu, în care fiecare etapă generează consecințe asupra a ceea ce vom putea și va trebui să facem în continuare. O adevărată „selecție naturală” face ca societatea să aleagă în mod progresiv sistemul de valori care răspunde cel mai bine necesităților sale și să îl apere prin intermediul dreptului. Nu poate exista drept, în sens de norme universale de comportare, care să nu stabilească limitele domeniului libertății, stabilind reguli care permit atât dezvoltarea societății, cât și a fiecărei persoane. Apărarea valorilor sociale împotriva faptelor periculoase a constituit o condiție de existență a societății, astfel încât, după apariția statului, apărarea împotriva faptelor periculoase a devenit o funcție importantă a acestuia, realizată cu ajutorul dreptului penal.

2. Definiție. Conceptul de drept penal este folosit pentru a denumi ramura de drept, ca sistem al normelor juridice penale care reglementează relațiile de apărare socială (*drept penal obiectiv*). Dreptul penal ca parte a sistemului de drept contribuie la apărarea valorilor importante pentru societate atât prin descrierea faptelor periculoase pentru valorile sociale, cât și prin indicarea sancțiunilor aplicabile celor care comit astfel de fapte.²

¹ Friedrich A. von Hayek, *Droit, legislation et liberté*, P.U.F, vol. I, ed. a III-a, Paris, 1992, p. 77.

² Constantin Mitrache, Cristian Mitrache, *Drept penal. Partea generală*, ed. a VI-a, revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2007, p. 21.

Ca ramură a sistemului dreptului, dreptul penal este acea ramură a dreptului public, formată din ansamblul normelor juridice care reglementează relațiile de apărare socială prin incriminarea ca infracțiuni, sub sancțiuni specifice denumite pedepse, a faptelor periculoase pentru valorile sociale, în scopul apărării acestor valori, fie prin

prevenirea infracțiunilor, fie prin aplicarea pedepsei persoanelor care le săvârșesc¹. Noțiunea are în vedere ceea ce doctrina înțelege prin *drept penal obiectiv*. Același termen, drept penal, se folosește pentru a denumi dreptul statului de a crea și aplica norme penale (*drept penal subiectiv, jus puniendi*²), dar și pentru a denumi *știința dreptului penal* ca ansamblu de idei, teorii, concepții, cu privire la dreptul penal³.

Obiectul științei dreptului penal, este dreptul penal ca ramură de drept, care, la rândul său este format din normele create de stat.

Ramura dreptului penal este structurată în jurul normelor cu caracter de principiu și al instituțiilor sale fundamentale, *infracțiunea, sancțiunile de drept penal și răspunderea penală*.

Fiind o ramură distinctă a dreptului, dreptul penal are ca obiect propriu de reglementare o categorie aparte de relații sociale, relații create în jurul și datorită valorilor sociale de a căror apărare depind existența și dezvoltarea societății.

Caracterizarea unei norme ca aparținând dreptului penal produce consecințe asupra modului în care părțile unui litigiu își afirmă drepturile și garanțiile decurgând din dreptul la un proces echitabil.

Orice persoană acuzată de o infracțiune este prezumată nevinovată până ce vinovăția sa va fi legal stabilită, în cadrul unui proces. În consecință, autoritatea care exercită acțiunea penală, Ministerul Public, trebuie să dovedească vinovăția celui acuzat.

Instanța de judecată hotărăște în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil asupra temeiniciei acuzației și stabilește sancțiunea.

În materie contravențională, conduita contrară normei se constată de o autoritate administrativă care este, totodată, abilitată să aplice sancțiunea. Apartenența normei la dreptul penal constituie unul dintre criteriile alternative alături de natura faptei, natura și gravitatea sancțiunii ce urmează a fi aplicată autorului faptei, stabilite de Curtea Europeană a Drepturilor Omului pentru a determina dacă o persoană este acuzată de o

¹ Costică Bulai, Bogdan N. Bulai, *Manual de drept penal. Partea Generală*, Ed. Universul Juridic, București, 2007, p. 7.

² Florin Stretanu, *Tratat de drept penal. Partea Generală*, vol. I, Ed. C.H. Beck, București, 2008, p. 3.

³ Noțiunea de drept penal derivă de la cuvântul latin *poena (poenae)* = pedeapsă, sancțiunea aplicabilă pentru fapta interzisă.

faptă penală și, deci, există obligația ca litigiul să fie soluționat de o instanță de judecată conform regulilor unui proces echitabil.

În cauza Anghel c. România, s-a constatat încălcarea dreptului la un proces echitabil, pornind de la edificarea faptei ca având caracter penal în raport de sancțiunea prevăzută din lege, închisoarea contravențională.

Față de gravitatea restrângerii dreptului la libertate s-a apreciat că regulile procesului impuneau respectarea prezumției de nevinovăție. În consecință, deși domnul Anghel contestase un proces-verbal de contravenție, afirmând că nu a săvârșit fapta, sarcina probei aparținea autorităților care trebuiau să dovedească temeinicia acuzației. Dacă litigiul ar fi fost interpretat ca civil, domnul Anghel ar fi trebuit să-și dovedească afirmațiile, respectiv că nu se face vinovat de contravenție.

Interpretarea greșită a naturii litigiului ca aparținând dreptului civil, de către instanțele naționale a condus la constatarea încălcării dreptului la un proces echitabil, garantat de art. 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului.¹

§2. Obiectul dreptului penal

3. Relațiile de apărare socială. Obiectul dreptului penal îl constituie *relațiile de apărare socială*. Acestea sunt relații care se nasc între membrii societății pentru respectarea unor valori ca persoana cu drepturile și libertățile sale, patrimoniul, societatea în întregul ei. Prin normele dreptului penal sunt descrise faptele periculoase pentru valorile sociale și sancțiunile penale aplicabile persoanelor care săvârșesc astfel de fapte. De-a lungul timpului, modul în care societatea a considerat faptele periculoase ca infracțiuni a variat, în raport cu morala și moravurile timpului pentru care normele au fost edictate².

Deși doctrina consideră că relațiile de apărare socială formează obiectul dreptului penal, părerile diferă cu privire la întinderea relațiilor de apărare socială.

4. Teza caracterului pur sancționator al dreptului penal. Într-o opinie mai veche³ se susține că obiectul dreptului penal îl constituie relațiile sociale de represiune penală, relații ce

¹ Pentru o descriere a cauzei v. supra 11.

² Procesul vrăjitoarelor din Salem reprezintă un exemplu în acest sens. Procesul vrăjitoarelor din Salem a dus la moartea a cel puțin 25 de persoane și condamnarea multor alora la închisoare. În 1692, în Salem (astăzi Denvers, Massachusetts), câteva tinere au fost acuzate de vrăjitorie de către concetățeni. Acuzațiile s-au răspândit cu repeziciune și doar în două luni au implicat și comunitățile din Andover, Amesbury, Salisbury, Haverhill, Topsfield, Ipswich, Rowley, Gloucester, Billerica, Beverly, Reading, Woburn, Lynn, Marblehead și Boston. În urma procesului, 19 persoane au fost spânzurate, alte 6 murind în urma tratamentului inuman la care au fost supuse în închisoare.

³ Vintilă Dongoroz, în lucrarea sa *Drept penal* (reeditarea ed. din 1939), Ed. Societății Tempus și Asociația Română de Științe Penale, București, 2000, p. 26-29, descrie pe larg atât argumentele autorilor care susțin caracterul pur sancționator (dreptul penal nu creează bunuri și interese juridice, ci adaugă numai un surplus de sancțiune, în caz de nesocotire... a bunurilor și intereselor create de alte ramuri de drept; nu există ocrotire penală care să nu implice existența anterioară a unei ocrotiri extra-penale; normele penale se bazează pe precepte existente implicit sau explicit în normele extrapenale; ocrotirea pe care normele penale o acordă nu este exclusivă dreptului penal), cât și teza caracterului normativ, pe care o demonstrează prin faptul că dreptul penal are precepte (reguli de conduită) proprii, autonome.

se stabilesc după săvârșirea infracțiunii, între stat și infractor, în care statul are dreptul și obligația să tragă la răspundere penală pe infractor, iar infractorul are obligația să suporte pedeapsa (teoria naturii secundare sau accesorii a dreptului penal potrivit căreia dreptul penal nu are un obiect propriu de reglementare, adăugând un plus de sancțiune relațiilor sociale reglementate de alte ramuri de drept), sau că dreptul penal constituie unicul mijloc de protecție atunci când mijloacele oferite de alte ramuri de drept sunt impracticabile sau ineficiente (dreptul penal, deși reprezintă o ramură de drept autonomă, are un caracter subsidiar, în sensul că normele sale intervin ca o *ultima ratio* dacă sancțiunile prevăzute de alte ramuri de drept nu sunt suficiente pentru protejarea valorii sociale ocrotite)¹.

Tezei caracterului sancționator al dreptului penal i se reproșează faptul că restrânge sfera dreptului penal sau că pune la îndoială caracterul său autonom, normativ, reducând obiectul dreptului penal la relațiile de conflict, de represiune penală, relații care se nasc odată cu ocazia săvârșirii de infracțiuni. Teza nu ține seama de rolul preventiv al dreptului penal, de faptul că realizarea normelor penale are loc prin respectarea de către majoritatea destinatarilor a obligațiilor instituite prin norme².

5. Teza caracterului normativ al dreptului penal. O a doua opinie³ consideră că obiectul dreptului penal cuprinde relațiile de apărare socială, relații care se nasc nu din momentul săvârșirii faptei interzise, ci din momentul intrării în vigoare a legii penale.

Argumentele în sprijinul acestei opinii se regăsesc în faptul că dreptul penal se realizează în majoritatea cazurilor prin respectarea de bunăvoie a normelor sale.

Lărgind astfel sfera relațiilor de apărare socială ca obiect al dreptului penal, se conferă acestuia rol preponderent preventiv în apărarea valorilor sociale esențiale pentru societate. Atunci când a fost nesocotită obligația instituită prin norma penală, relația socială care până în acel moment a fost de conformare, se transformă în relație de conflict și, pentru restabilirea ordinii de drept încălcată, făptuitorul este obligat să suporte sancțiunea prevăzută de norma penală nesocotită.

Conform tezei caracterului normativ al dreptului penal, obiectul dreptului penal are o sferă mai întinsă cuprinzând nu numai relațiile de conflict, ci și pe cele de cooperare, de conformare, la conduita stabilită prin normă⁴.

Această teză poate fi argumentată și de faptul că sancțiunea nu poate interveni în lipsa unei obligații de conformare preexistente. Principiul legalității, astfel cum este reglementat în Constituția României⁵, nu permite aplicarea de sancțiuni pentru fapte care la momentul săvârșirii lor nu erau incriminate ca infracțiuni, deci în lipsa descrierii conduitei, cerute de lege, a cărei încălcare atrage sancțiunea.

¹ George Antoniu, *Reflecții asupra normei penale*, R.D.P. nr. 3/2004, p. 22.

² Mitrache, *op. cit.*, p. 21.

³ Mitrache, *op. cit.*, p. 21, Bulai, *op. cit.*, p. 10.

⁴ Fl. Streteanu, *op. cit.*, p. 16-17, subliniază, alături de caracterul autonom al dreptului penal, caracterul selectiv și subsidiar al acestei ramuri de drept (normele penale nu intervin pentru protejarea oricărei valori și nici în cazul oricăror acțiuni care pot leza respectiva valoare).

⁵ Art. 15 CR. Cetățenii beneficiază de drepturile și de libertățile consacrate prin Constituție și prin alte legi și au obligațiile prevăzute de acestea.

Legea dispune numai pentru viitor, cu excepția legii penale sau contravenționale mai favorabile.

Pentru a aprecia dacă un act normativ publicat este lege trebuie ca instanțele să analizeze dacă este accesibil, clar și previzibil. Cerința ca actul normativ să fie previzibil este întrunită atunci când cetățeanul dispune de informații suficiente și prealabile asupra normelor juridice care sunt aplicabile într-o situație concretă (CEDO, 26 aprilie 1979, *Sunday Times c. Marea Britanie*, §49, în Hudoc). Caracterul accesibil al legii este analizat în funcție de anumite elemente: posibilitatea persoanei de a dispune de informații suficiente, în circumstanțele cauzei, cu privire la existența și conținutul normei juridice aplicabile (CEDO, 26 aprilie 1979, *Sunday Times c. Marea Britanie*, §49, în Hudoc), cunoașterea normei în condiții rezonabile, astfel încât persoana să poată înțelege care este sensul acesteia și faptul că i se aplică. Caracterul clar este întrunit atunci când legea nu conține prevederi vagi (CEDO, 4 iunie 2002, *Oliveira c. Olanda*, §53-54, în Hudoc). Calitatea legii de a fi precisă presupune că persoana în cauză trebuie să poată prevedea într-o măsură rezonabilă, în circumstanțele concrete ale cauzei, consecințele unui act determinat de conduită (CEDO, 26 aprilie 1979, *Sunday Times c. Marea Britanie*, §49, în Hudoc). Redactarea legilor nu poate prezenta însă o precizie absolută, datorită caracterului de generalitate al normei (CEDO, 26 aprilie 1979, *Sunday Times c. Marea Britanie*, §49, în Hudoc). Imprecizia termenilor unei legi poate fi acoperită de o interpretare constantă realizată de instanțele naționale. Dacă dispoziția legislativă dă naștere la interpretare nu înseamnă că ar avea un caracter imprecis și, în consecință, ar fi lipsită de calitatea de „lege” (CEDO, 4 mai 2004, *Rotaru c. România*, §56-62, în Hudoc). Previzibilitatea legii impune ca persoana să poată deduce din conținutul legii comportamentul interzis și consecințele ce decurg din actele sale din partea autorităților, astfel încât să se conformeze prescripțiilor legii (CEDO, 25 iunie 1996, *Amuur c. Franța*, §50, în Hudoc).

Pentru a avea caracter de lege o normă trebuie să fie previzibilă și accesibilă¹, altfel spus, regulile de conduită pentru a fi considerate lege trebuie să fie redactate în așa fel încât să existe posibilitatea reală de înțelegere a cerinței privind conduita impusă pentru protejarea valorii sociale ocrotite, precum și înțelegerea consecințelor faptei respectiv, posibilitatea de anticipare a sancțiunii. Statul nu poate sancționa dacă anterior nu a descris regula de conduită necesară pentru apărarea valorilor sociale, iar sancțiunea nu poate fi alta decât cea derivând din încălcarea regulii de conduită prescrise.

§3. Necesitatea dreptului penal

6. Apărarea valorilor sociale, prin mijloacele dreptului penal, împotriva fenomenului infracțional. Necesitatea dreptului penal este determinată de:

- necesitatea apărării valorilor sociale;
- existența fenomenului infracțional și necesitatea combaterii lui;
- necesitatea reglementării juridice a acțiunii de apărare a valorilor sociale.

7. Necesitatea apărării valorilor sociale. Existența societății nu este posibilă fără protejarea (apărarea) sistemului de valori pe care societatea se întemeiază, persoana cu drepturile și libertățile ei, statul, suveranitatea, independența, unitatea și indivizibilitatea lui, proprietatea, indiferent de forma pe care o are dreptul de proprietate, ordinea și liniștea publică, ordinea de drept.

¹ Corneliu Bîrsan, *Convenția Europeană a Drepturilor Omului, Comentariu pe articole*, vol. I, *Drepturi și libertăți*, Ed. All Beck, București, 2005, p. 329.

8. Existența fenomenului infracțional și necesitatea combaterii lui. Existența fenomenului infracțional este evidențiată de statistica penală. Fenomenul infracțional sau criminalitatea reprezintă totalitatea infracțiunilor săvârșite la un moment dat într-o societate determinată. Criminalitatea este studiată de criminologie prin metode statistice¹.

I. INFRAȚIUNI PREVĂZUTE DE CODUL PENAL ȘI LEGI SPECIALE

1. INFRAȚIUNI CONTRA PERSOANEI

Anul	TOTAL TRIMIȘI ÎN JUDECATĂ	pondere în total general trimiși în judecată %	Omor		Pruncucideri	Loviri sau vătămări cauzatoare de moarte	Accidente mortale de circulație
			Total din care:	faptă consumată			
1989	7997	12,7	1579	707	3	137	727
1990	8740	16,6	1734	869	8	199	1143
1991	12269	14,9	1974	917	5	235	1309
1992	11891	13,0	1716	885	11	226	1198
1993	11279	11,0	1718	798	2	216	1053
1994	11980	11,1	1517	786	7	228	1142
1995	12825	10,9	1546	813	10	198	1174
1996	12297	10,6	1474	794	9	177	1154
1997	13190	11,1	1502	819	13	244	1098
1998	11995	12,0	1401	648	14	168	1025
1999	10191	13,4	1172	552	11	161	795
2000	9953	14,5	1315	701	4	140	747
2001	11089	13,5	1469	743	11	121	851
2002	10143	13,7	1452	752	19	119	811
2003	8902	13,0	1349	773	15	145	672
2004	7875	12,0	1234	636	7	113	597
2005	7355	12,4	1056	553	4	105	582
2006	6874	13,0	963	469	10	116	545
2007	9926	20,8	1027	413	3	125	627
2008	9516	21,1	986	327	5	81	606
%2008 +/- 2007	-4,1	-	-4,0	-20,8	+66,7	-35,2	-3,3

În studierea criminalității se face distincția între:

- Criminalitatea legală – totalitatea infracțiunilor pentru care s-au aplicat sancțiuni penale de către instanțele judecătorești;
- Criminalitatea aparentă sau relevantă – totalitatea infracțiunilor despre care organele de poliție și cele judiciare au luat cunoștință;
- Criminalitatea reală – totalitatea infracțiunilor care s-au săvârșit în realitatea socială, inclusiv cele necunoscute organelor de stat specializate².

¹ Datele statistice prezentate provin de pe site-ul Ministerului Public.

² Atunci când este vorba despre furnizarea unei evaluări cifrice a spălării de bani, sau într-o manieră mai generală a activităților frauduloase la nivel mondial, este citată foarte frecvent cifra de 1000 miliarde de dolari, lansată, la mijlocul anilor '90, de FMI. La aceasta se adaugă 2-5% din PIB-ul mondial,

Globalizarea relațiilor economice, libertatea de mișcare a persoanelor, libertatea bunurilor și serviciilor au generat, pe lângă o modificare pozitivă evidentă a vieții sociale, și forme specifice de criminalitate (corupția, de exemplu, are un caracter transnațional), ceea ce a condus la crearea de noi modalități de cooperare în materie penală¹.

INFRAȚIUNI CARE ADUC ATINGERE UNOR ACTIVITĂȚI DE INTERES PUBLIC REGLEMENTATE DE LEGE

ANUL	TOTAL TRIMIȘI ÎN JUDECATĂ, din care	Pondere în total general trimiși în judecată	Corupție – art. 254-257 C. pen.				Legea nr. 78/2000 – fapte de corupție Total, din care: DNA	Total corupție, din care:			
			Luare de mită	Dare de mită	Primire de foloase	Trafic de influență					
1989	Nu sunt date		330				Nu sunt date				
1990			219								
1991			485								
1992			489								
1993			466	260					29	113	868
1994			467	191					33	159	850
1995			462	156					42	192	852
1996			465	175					41	202	883
1997	3171	2,7	462	179	47	231	919				
1998	2708	2,7	316	115	19	181	631				
1999	2024	2,7	182	100	17	150	449				
2000	1937	2,8	165	54	9	160	388				
2001	2214	2,7	243	107	5	182	537				
2002	1822 din care: 69 PNA	2,5	196 din care: 30 PNA	70	1	177 din care: 4 PNA	44 din care: 35 PNA	488 din care: 69 PNA			
2003	1462 din care: 128 PNA	2,1 0,2	98 din care: 30 PNA	131 din care: 10 PNA	2	94 din care: 10 PNA	420 din care: 420 PNA	745 din care: 548 PNA			

între 590 și 1500 miliarde de dolari, bani spălați în fiecare an de criminalitatea internațională. Aceste date sunt citate frecvent, deși cifrele nu sunt rezultatul unui serviciu de cercetare al FMI, ci provin dintr-o conferință de presă a fostului președinte al acestei instituții, Michel Camdessus. Realitatea este că nu există o cifră a prejudiciilor cauzate, calculată în urma unei cercetări științifice.

Tax Justice network estimează la 11000 miliarde de dolari nivelul averilor private plasate în paradisuri fiscale. Pentru Africa, aceeași rețea evaluează la 30% din PIB-ul Africii Subsahariene nivelul fondurilor transferate ilegal în străinătate. Uniunea Africană a calculat că 148 miliarde de dolari părăsesc în fiecare an continentul din cauza corupției.

¹ În Europa, chestiunea cooperării judiciare a fost scoasă în evidență prin apelul de la Geneva, lansat la inițiativa a șapte magistrați specializați în cazurile de corupție. Apelul a reprezentat punctul de plecare al unui demers în care sunt implicate instituțiile europene, statele, universitățile, organizațiile de magistrați, implicarea tuturor acestora potențând progresul juridic. Mandatul de arestare european, creat prin intermediul unei Directive-cadru, reprezintă fără îndoială instrumentul cel mai interesant deoarece exclude intervenția guvernelor în materia extrădării între statele europene pentru o serie de infracțiuni.

2004	1135	1,7	57	80	1	93	452/451	683/451
2005	1043	1,8	53	69	2	68	750/744	942/744
2006	976	1,8	59	107	0	80	314/291	560/291
2007	881	1,8	68	97	1	59	316/292	541/292
2008	685	1,5	37	62	2	54	543/518	698/518
%2008 +/-2007	-22,2	-	45,6	-36,1	+100, 0	-8,5	+71,8/+77,4	+29,0/+ 77,4

9. Necesitatea reglementării juridice a acțiunii de apărare a valorilor sociale.

Necesitatea reglementării acțiunii de apărare a valorilor sociale este condiționată, pe de o parte, de interesul societății pentru a asigura o ocrotire efectivă a sistemului său de valori, prin prevederea faptelor periculoase și a sancțiunilor necesare pentru prevenirea și combaterea acestora, iar pe de altă parte, același interes al societății ca apărarea socială să se realizeze în conformitate cu voința sa și cu respectarea riguroasă a drepturilor celor implicați într-un proces – apărarea inculpatului, respectiv a părții vătămate/părții civile împotriva acțiunii arbitrare a instituțiilor care participă la realizarea funcției de apărare socială, respectarea dreptului la apărare, a dreptului la un proces echitabil.

§4. Caracterile dreptului penal

10. Noțiune. Caracterile dreptului penal sunt trăsături caracteristice ale ramurii de drept decurgând din specificul relațiilor sociale reglementate, relațiile de apărare socială.

Caracterile dreptului penal sunt:

- caracterul autonom;
- caracterul unitar;
- caracterul de drept public.

11. Caracterul autonom al dreptului penal. *Autonomia* dreptului penal poate fi analizată din perspectivă *normativă, conceptuală și procedurală*¹.

Caracterul autonom al dreptului penal este analizat pentru a sublinia netemeinicia tezei caracterului pur sancționator al dreptului penal, susținut în literatura juridică mai veche. Conform acestei teze dreptul penal nu ar reglementa relații sociale proprii, ar avea un caracter subsidiar, auxiliar, complementar altor ramuri de drept, ar aduce un plus de sancțiune, atunci când sancțiunea din norma extrapenală încălcată nu ar fi suficient de convingătoare pentru restabilirea ordinii de drept încălcate.

Autonomia normativă a dreptului penal se bazează pe faptul că dreptul penal reglementează norme de conduită proprii, apărând valori sociale care nu sunt protejate în alte ramuri de drept. Apărarea ordinii de drept se realizează prin incriminarea nedeunțării unor infracțiuni (art. 262 C. pen.), sentimentul de milă, prin incriminarea faptei de lăsare fără ajutor a unei persoane a cărei viață, sănătate sau integritate corporală este în primejdie și care este lipsită de putința de a se apăra (art. 315-316 C. pen.); respectul cuvenit morților, prin incriminarea faptei de profanare de morminte, monumente sau urne funerare ori de cadavre (art. 319 C. pen.).

¹ Fl. Streteanu, *op. cit.*, p. 13-16.

În mod evident, prin normele dreptului penal nu vor putea fi sancționate fapte constând în exercitarea unui drept recunoscut de alte ramuri de drept.

Astfel, nu va putea fi tras la răspundere penală cel care nu a restituit la scadență o sumă de bani împrumutată, fapta sa nefiind abuz de încredere.

Dacă între părți a intervenit un contract de împrumut, în baza contractului de împrumut, una dintre părți dă celeilalte o oarecare câtimă de lucruri, cu îndatorirea pentru debitor de a-i restitui creditorului tot atâtea lucruri de aceeași specie și calitate, cel împrumutat devenind proprietarul lucrului împrumutat. Împrumutând bani, bunuri consumabile, partea vătămată (creditorul) a transmis dreptul de proprietate asupra lor, iar refuzul restituirii, la scadență, poate genera doar un litigiu civil¹. Fiind vorba de un împrumut de consumație, odată cu transferul bunurilor consumabile se transmite și dreptul de proprietate asupra acestora, ceea ce determină, în cazul refuzului de a restitui la scadență suma de bani împrumutată, nașterea unui litigiu civil între părțile contractante².

Autonomia conceptuală a dreptului penal are în vedere faptul că dreptul penal dă un înțeles propriu anumitor noțiuni.

Ultimul titlu al părții generale este Titlul VIII, *Înțelesul unor termeni sau expresii în legea penală*. Astfel, potrivit art. 147 C. pen., prin „funcționar public” se înțelege orice persoană care exercită permanent sau temporar, cu orice titlu, indiferent cum a fost investită, o însărcinare de orice natură, retribuită sau nu, în serviciul unei unități dintre cele la care se referă art. 145.

Totodată, prin „funcționar” se înțelege persoana menționată în alineatul anterior, precum și orice salariat care exercită o însărcinare în serviciul unei alte persoane juridice decât cele prevăzute în acel alineat, ceea ce contravine evident definiției date funcționarului public în Legea nr. 188/1999 privind Statutul funcționarilor publici³. Sensul termenului a punctului schimbat în Noul Cod penal (art. 175)

De asemenea, în ceea ce privește obiectul material al infracțiunii de furt (art. 208 C. pen.), acesta poate consta doar într-un bun mobil, fiind incluse, potrivit dreptului penal, în noțiune și acele bunuri care, potrivit dreptului civil, sunt imobile prin destinație, de exemplu animalele dintr-o crescătorie (art. 467-469 C. civ.).

Autonomia procedurală a dreptului penal are în vedere faptul că dreptul penal este singura ramură de drept căreia nu i se aplică procedura civilă. Tragerea la răspundere penală are reguli proprii exprimate în Codul de procedură penală. Conform art. 44 din acest cod, atunci când soluționarea cauzei penale depinde de rezolvarea unor probleme de natură civilă, comercială, administrativă, instanța penală este abilitată a se pronunța și asupra acestor chestiuni. Autonomia procedurală a dreptului penal are implicații asupra regulilor care guvernează procesul de tragere la răspundere. Regulile proprii de procedură decurg din consecințele cauzei deduse judecării asupra libertății persoanei (de exemplu,

¹ Comentariu C. pen., *op. cit.*, p. 765, CSJ, s.p., d. nr. 3286/1999, în Dreptul nr. 2/2001, p. 222 și în *Probleme de drept...*, 1990-2000, p. 353.

² Comentariu C. pen., *op. cit.*, p. 765, Jud. Sector 6 București, sent. p. nr. 13/1995, definitivă prin d.p. nr. 212/1995 a Trib. București, S. I p.

³ Legea nr. 188/1999 a fost republicată în M. Of. nr. 365 din 29 mai 2007.

prezumția de nevinovăție). În cadrul procesului penal, trebuie să se decidă asupra vinovăției sau nevinovăției unei persoane, iar sancțiunile de drept penal (pedepse, măsuri educative, măsuri de siguranță) constituie restrângeri ale exercițiului unor drepturi ca urmare a constatării vinovăției pentru săvârșirea unor infracțiuni.

Calificarea unei fapte ca aparținând ilicitului penal sau altei forme de ilicit este întotdeauna relevantă pentru a stabili criteriile caracterului echitabil al procedurii. În materie civilă sarcina probei revine aceluia care face o afirmație. În materie penală, Ministerul Public trebuie să dovedească vinovăția celui trimis în judecată, inculpatul nefiind obligat să-și probeze nevinovăția, dacă procesul a avut un caracter echitabil. Instanțele trebuie să verifice dacă procedura (civilă sau penală) stabilită de legea națională este echitabilă în raport de faptă și de consecințele ce pot apărea asupra drepturilor persoanei, dacă se constată că fapta îi este imputabilă.

Printr-o hotărâre definitivă din 26 mai 2003, Tribunalul D. a respins recursul reclamantului, care contestase un proces-verbal de contravenție prin care i se aplicase sancțiunea amenzii contravenționale, reținând mai întâi că:

„Judecătoria a respins contestația reclamantului pe motiv că acesta nu și-a putut dovedi nevinovăția prin mijloacele de probă administrate în fața judecătorilor de fond”.

A considerat că din declarațiile date de angajatele de la arhivă S. și R., luate de polițistul C., precum și din declarațiile martorilor A. și D., *propuși de către reclamant, după ce instanța îi pusese în vedere reclamantului să probeze afirmațiile sale privind nevinovăția, audiați de Judecătoria*, reieșea că acțiunile reclamantului reprezentau o tulburare a ordinii publice, contravenție sancționată de art. 2 alin. 1 din Legea nr. 61/1991. Instanța a reținut că amenda contravențională aplicată de organele de poliție fusese pronunțată legal și în limitele prevăzute de lege.

Legislația în vigoare obliga instanța să verifice dacă plângerea a fost introdusă în termen, să-l asculte pe cel care a făcut-o și pe celelalte persoane citate, dacă aceștia s-au prezentat, să ordone administrarea de orice alte probe prevăzute de lege, necesare în vederea verificării legalității și temeiniciei procesului-verbal de contravenție, și să hotărască asupra sancțiunii. Această dispoziție era completată de normele codului de procedură civilă, a cărui principală regulă, în materie de probă, este *onus probandi incumbit actori*, în baza căreia obligația de prezentare a probei unei fapte revine celui care invocă această faptă.

Reclamantul s-a plâns la CEDO apreciind că i-a fost încălcat dreptul la un proces echitabil, garantat de articolul 6 din Convenție.

În privința aplicabilității art. 6 la procedura în litigiu, Curtea a constatat că dreptul intern nu califică drept ilicit penal contravenția care a adus o amendă reclamantului, legiuitorul român alegând să lase în afara ilicitului penal unele acțiuni care, deși aduc atingere ordinii publice, au fost comise în circumstanțe care conduc la concluzia că nu constituie infracțiuni, conform legii penale. În cazul în speță, reclamantului i s-a reproșat că a proferat la adresa unui funcționar insulte de natură să lezeze demnitatea sa, faptă prevăzută drept contravenție de art. 2 alin. 1 din Legea nr. 69/1991. Această contravenție era diferită de infracțiunile de insultă și calomnie – pedepsite la vremea comiterii faptelor de art. 205-206 C. pen. –, atât prin procedura prevăzută pentru urmărirea și pedepsirea autorilor săi, cât și prin consecințele juridice.

Acest lucru nu este totuși hotărâtor în sensul aplicabilității art. 6 alin. 1 din Convenție, indicațiile pe care le oferă dreptul intern neavând decât o valoare relativă¹.

În lumina criteriilor desprinse din jurisprudența sa constantă în materie², Curtea consideră că, în ciuda naturii bănești a sancțiunii efectiv aplicate reclamantului, suma sa mică și natura civilă a legii de pedepsire a contravenției respective, procedura în cauză poate fi asimilată unei proceduri penale. Dispoziția a cărei încălcare a fost atribuită reclamantului avea un caracter general și nu se adresa unui anumit grup de persoane, ci tuturor cetățenilor; ea le impunea un anumit comportament și însoțea această cerință cu o sancțiune care încerca în același timp să descurajeze și să pedepsească.³

La aceasta se adaugă natura însăși a sancțiunii atrase pentru faptele asupra cărora a fost angajată răspunderea contravențională a reclamantului. Trebuie remarcat că abia prin O.U.G. nr. 108/2003⁴, Guvernul a retras închisoarea contravențională de pe lista sancțiunilor ce ar putea fi aplicate autorilor contravențiilor. Faptele atribuite celui în cauză puteau fi sancționate la acea vreme nu numai printr-o amendă, ci și prin pedeapsa cu închisoarea cu durata cuprinsă între cincisprezece zile și trei luni. *În consecință era vorba despre o sancțiune care, prin natura și gravitatea sa, ținea fără nicio îndoială de materia penală. Art. 6 aplicându-se atunci în latura sa penală, obligația prezentării probei revine acuzării și îndoiala este folosită în avantajul acuzatului. În plus, acuzarea trebuie să indice părții interesate căror acuzații va trebui să răspundă pentru a-i oferi ocazia de a-și pregăti și prezenta apărarea în consecință și de a oferi probe suficiente pentru a întemeia o declarație de vinovăție.⁵*

Articolul 6 din Convenție obligă Statele contractante să ia măsuri pozitive. Acestea constau în special în informarea acuzatului, în termenul cel mai scurt, asupra naturii și cauzei acuzației ce i se aduce, în acordarea timpului și înlesnirilor necesare pentru a-și pregăti apărarea, în garantarea dreptului la apărare personal sau fiind asistat de un avocat și în a-i permite să întrebe sau să solicite audierea martorilor acuzării și să obțină citarea și audierea martorilor apărării în aceleași condiții ca și martorii acuzării. Acest ultim drept implică nu numai existența, în materie, a unui echilibru între acuzare și apărare,⁶ ci și faptul că audierea martorilor trebuie în general să îmbrace un caracter contradictoriu.⁷

Orice sistem juridic cunoaște prezumțiile de fapt și de drept; Convenția nu le interzice, dar în materie penală obligă statele contractante să nu depășească un anumit prag. În special, art. 6 alin. 2 cere statelor să includă aceste prezumții în limite rezonabile luând în calcul gravitatea mizei și păstrând drepturile la apărare.⁸

Dacă nesancționarea contravenției nu pune probleme în sine, nerespectarea garanțiilor fundamentale – printre care prezumția de nevinovăție – care protejează indivizii în fața posibilelor abuzuri ale autorităților face să existe o încălcare a art. 6 din Convenție. Reiterând importanța, cu ocazia unei proceduri care poate fi calificată drept „penală”, a

¹ *Anghel c. România*, §50, 4 octombrie 2007, *Öztürk c. Germaniei*, 21 februarie 1984, §52, în Hudoc.

² A se vedea, între altele, *Ezeh și Connors c. Regatului Unit al Marii Britanii*, §120.

³ *Anghel c. România*, §51, 4 octombrie 2007, *Öztürk c. Germaniei*, 21 februarie 1984, §53, în Hudoc.

⁴ O.U.G. nr. 108/2003, publicată în M. Of. din 26 decembrie 2003.

⁵ *Barberà, Messegué și Jabardo c. Spania*, 6 decembrie 1988, §33, §77; *Bernard c. Franța*, 23 aprilie 1998, §37, în Hudoc.

⁶ *Bönisch c. Austriei*, 6 mai 1985, §32, în Hudoc.

⁷ *Barberà, Messegué și Jabardo c. Spaniei*, citată anterior, §78, în Hudoc.

⁸ *Salabiaku c. Franței*, 7 octombrie 1988, §28; *Telfner c. Austriei*, 20 martie 2001, §16, în Hudoc.

unei asemenea garanții chemată să restabilească echilibrul dintre autorii prezumați ai faptelor nelegale și autoritățile desemnate să-i urmărească și să-i sancționeze, Curtea a tras concluzia că, în cauza reclamantului, procesul nu a fost judecat echitabil, așa cum prevede art. 6 din Convenție.

12. Caracterul unitar al dreptului penal. Unitatea dreptului penal este pusă în evidență de unitatea principiilor fundamentale cu privire la infracțiune, răspunderea penală, sancțiune.

Deși Codul penal este structurat în două părți, partea generală și partea specială, caracterul unitar al dreptului penal este subliniat de art. 362 din Codul penal care prevede că: „Dispozițiile din partea generală a acestui cod se aplică și faptelor sancționate penal prin legi speciale, afară de cazul când legea dispune altfel”. În lipsa acestei prevederi, legile speciale ar putea deroga de la partea generală a Codului Penal (de exemplu să prevadă pedepse cu închisoarea în alte limite decât cele prevăzute de cod, să stabilească altă vârstă a răspunderii penale) pentru anumite infracțiuni incriminate în legi speciale.

13. Caracterul de drept public. Prin reglementările sale, dreptul penal aparține dreptului public, deoarece statul ca reprezentant al societății este interesat de apărarea valorilor sociale. Deși doctrina este majoritară în a aprecia că dreptul penal aparține dreptului public, în unele state (Franța, Belgia) se consideră însă că dreptul penal are un caracter *sui generis*, neputând a fi încadrat nici în dreptul public, nici în dreptul privat.

Concepția se fundamentează pe faptul că, prin normele dreptului penal, sunt apărute deopotrivă valori aparținând dreptului public (siguranța statului, justiția) și dreptului privat (patrimoniul, persoana). Atât tragerea la răspundere penală, prin plângerea prealabilă, cât și executarea pedepselor (prin serviciile de probațiune) sunt legate de sfera privată. De asemenea rolul victimei în procesul penal devine la fel de important ca cel al acuzării în exercitarea căilor de atac sau formularea de probe. Totodată, apartenența la dreptul privat este accentuat de diferențele dintre justiția retributivă și justiția restaurativă.

Justiția retributivă

Infracțiunea este o faptă contrară legii prin care se aduce atingere însuși statului.

Procesul are ca scop stabilirea vinovăției.

Procesul are ca părți principale procurorul și avocatul, fiind orientat către pledoariile acestora.

Justiția restaurativă

Infracțiunea este o faptă contrară relațiilor sociale, aducându-se atingere persoanelor.

Procesul are ca scop repararea răului cauzat prin infracțiune, recuperarea infractorului.

Procesul are ca părți principale inculpatul și victima fiind orientat către asumarea responsabilității.

Dreptul penal aparține dreptului public deoarece în toate raporturile juridice de drept penal se găsește statul ca subiect care pretinde o anumită conduită de la destinatarii legii penale, iar în caz de încălcare a normelor penale, tot statul, prin organele sale specializate, asigură restabilirea ordinii încălcate, exercitând tragerea la răspundere

penală, a celor vinovați de săvârșirea unor infracțiuni. Drepturile acordate părții vătămate de a formula plângere prealabilă și de a exercita căi de atac nu conduc la o „privatizare a ramurii de drept”, ci dimpotrivă constituie manifestări ale regulilor procesului echitabil sau a egalității de arme între cei care participă la procesul penal.

§5. Scopul dreptului penal

14. Apărarea valorilor sociale. Dreptul penal are ca scop apărarea valorilor sociale esențiale ale societății împotriva infracțiunilor. Prin legea penală se apără împotriva infracțiunilor România, suveranitatea, independența, unitatea și indivizibilitatea statului, persoana, drepturile și libertățile acesteia, proprietatea precum și întreaga ordine de drept art. 1 C. pen. Enumerarea valorilor sociale apărate prin legea penală împotriva infracțiunilor fiind exemplificativă, permite să fie cuprinse și alte valori sociale, ce au fost consacrate prin Constituția României din 1991, valori ale statului de drept sau ale unei societăți democratice.¹ Scopul dreptului penal este pus în evidență de politica penală. Noul Cod penal (Legea nr. 286/2009)² a renunțat la definirea scopului legii penale, lăsând doctrinei această clasificare.

§6. Noțiunea de politică penală

15. Noțiune. Politica penală este definită ca ansamblul de procedee susceptibile să fie propuse legiuitorului sau care sunt efectiv folosite de acesta la un moment dat într-o țară determinantă, pentru combaterea criminalității.

- Politica penală identifică și propune soluții posibile pentru prevenirea criminalității;
- Politica penală determină necesitatea de a incrimina anumite fapte ca infracțiuni;
- Politica penală este un mijloc de cooperare împotriva fenomenului infracțional.

16. Politica penală identifică și propune soluții posibile pentru diferitele probleme de fond și de formă pe care le ridică fenomenul criminalității. Într-o astfel de concepție rațională a politicii criminale orientate în sensul luptei sociale împotriva crimei, dreptul penal apare ca unul dintre elementele sau instrumentele cele mai importante ale acestei politici.³

Curtea Constituțională a respins excepția de neconstituționalitate a art. 81 alin. 3, în prezent abrogat, în raport de dispozițiile art. 20 și art. 123 alin. 1 din Constituția României. Curtea a constatat că „modificările aduse Codului penal prin Legea nr. 140/1996, în sensul agravării pedepselor, pe de o parte prin sporirea maximului general al pedepselor principale și a maximului special al pedepselor pentru unele infracțiuni, între care și infracțiunea de delapidare la care se referă autorul excepției, iar pe de altă parte, prin restrângerea câmpului de incidență a suspendării condiționate a executării, suspendării executării pedepsei sub supraveghere și executării pedepsei la locul de muncă, reprezintă *opțiuni de politică legislativă ce nu pot fi considerate ca neconstituționale, neaducând*

¹ Mitrache, *op. cit.*, p. 26.

² Legea nr. 286/2009 a fost publicată în M. Of. nr. 510 din 24.07.2009

³ Marc Ancel, *La défense sociale nouvelle*, Ed. Cujas, Paris, 1954, p. 124.